

การแสดงความสามารถของมนุษย์โดยกระทำผ่านพิธีกรรมทางศาสนา และความเชื่อ สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง “**ไผ่**” ที่พบได้ในท้องถิ่นจึงถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบหลัก**ของความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี**เสมอมา

ไผ่ กับ ความเชื่อ พิธีกรรม และ ประเพณี



พื้นบ้าน “ฟาก”

ไผ่ กับ ความเชื่อ

บ้านของคนไทยสมัยก่อนนิยมสร้างบ้านแบบเรือนเครื่องผูก ที่นำลำไผ่ขนาดต่าง ๆ มาเป็นส่วนประกอบหลักในการสร้างบ้าน เช่น พื้นบ้าน นิยมบุด้วย**กระบอกไม้ไผ่**ที่นำมาทุบข้อให้แตกแล้วแผ่ออกตามความยาวได้เป็นแผ่นกระดาน เรียกว่า “**ฟาก**” ดังนั้นเวลาที่เด็กคลอตออกมา ถึงพื้นบ้านจึงเรียกว่า “**เวลาตกฟาก**” มีการนำ**ผิวไม้ไผ่**ที่เกลารจนคมผ่านการลนไฟมาตัดสายสะดือเด็กแรกเกิด แล้วนำสายสะดือใส่**กระบอกไม้ไผ่** ไปแขวนตามต้นไม้ในป่า และนำต้นไม้ที่มีหนามอย่าง**ไผ่มาไว้**ที่ใต้ถุนบ้านในช่วงระหว่างคลอด เพราะคนชนบทเชื่อว่าจะป้องกันผีกระสือที่จะเข้ามา กินตับไตไส้พุงของทั้งแม่และลูก



กระบอกใส่สายสะดือเด็ก

คนเฒ่าคนแก่ยังนำเด็กแรกเกิดใส่**กระดิ่งไม้ไผ่**แล้วร่อนเบา ๆ พร้อมกับพูดว่า “**สามวันลูกผี สี่วันลูกคน ลูกของใคร ใครเอาไปเน้อ**” ผู้หญิงที่อยู่ในพิธี เข้ามารับซื้อเด็กไว้โดยให้เงินกับผู้ทำพิธีพอเป็นพิธี เพราะเราเชื่อว่าการที่เด็กถือกำเนิดมาในครรภ์มารดานั้นจะมีผีหรือแม่ชื้อเป็นคนปั้นหุ่นขึ้นมา แล้วนำวิญญาณมาใส่แล้วจึงส่งมาเกิด และจะตามมาดูแลเด็กด้วยความรัก หรือเป็นวิญญาณร้ายมาเอาชีวิตเด็ก ดังนั้นจึงทำพิธีนี้ขึ้นเพื่อหลอกล่อผี หรือแม่ชื้อไม่ให้มารบกวน หรือมาเอาชีวิตของเด็กทารก



ทำขวัญเด็กทารก

นอกจากนี้ยังมีการนำ “**ไผ่บง**” มาใช้เป็นส่วนประกอบหลักในพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับขวัญและดวงชะตา คือ “**พิธีสืบชะตา**” ซึ่งเป็นพิธีต่ออายุ ให้มีความสุขความเจริญ



พิธีสืบชะตา

ไผ่ กับ พิธีกรรม

เฉลวเป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่งทำมาจาก**ไผ่** โดยการใช้ “**ตอก**” คือ ไม้ไผ่จักบาง ๆ สำหรับผูกมัดหรือสานสิ่งต่าง ๆ หนึ่งก้านหักไปมาเป็นรูปทรง หรือทำมาจากตอกหลายก้านสานรวมกันเป็นรูปทรงตามความนิยม ซึ่งลักษณะการสร้างเฉลว และการใช้งานจะแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น เช่น



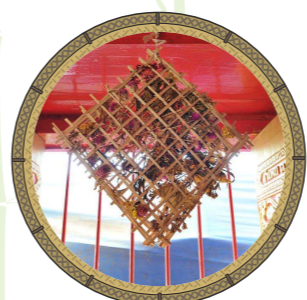
ภาคเหนือ

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวใช้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อไล่สิ่งชั่วร้าย โดยมีก้านนำมาปักกลางทุ่งนาหรือตามฟากบ้าน



ภาคกลาง

ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อไล่สิ่งชั่วร้าย นำมาประกอบพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ เช่น ทำขวัญข้าว ทำบุญเมือง ปักบนหม้อยา



ภาคอีสาน

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว การอยู่ไฟ ใช้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อไล่สิ่งชั่วร้าย และใช้เป็นเครื่องหมาย ในการขอเขตแดนจากเจ้าที่



ภาคใต้

ใช้เป็นเครื่องหมายบอกเจตนาให้ผู้อื่นทราบ เช่น การขอ การห้าม และขัดใจ แล้วนำไปปักในบริเวณที่เป็นเขตหวงห้าม เช่น หนองน้ำ และโนสวน



ไผ่ กับ ประเพณี



รู้หรือไม่ “**ประเพณีไหลเรือไฟ**” ของจังหวัดนครพนม โครงรูปต่าง ๆ เช่น รูปพญาคูขี้หอมและพญานาคนั้นทำมาจาก**ไผ่**แทบทั้งสิ้น เมื่อถึงเวลาจัดงานจะนำตะเกียงที่บรรจุผ้าชุบน้ำมัน ไปติดกับโครงแล้วจุดไฟ เปลวไฟจะลุกเป็นรูปร่างตามรูปทรงโครงนั้น ๆ โดยประเพณีไหลเรือไฟจะจัดขึ้นในช่วงงานบุญออกพรรษา เพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าในวันที่ท่านเสด็จลงมา จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นการบูชาพญานาคที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำเพื่อให้ช่วยปกป้องคุ้มครอง และเป็นการบูชารอยพระพุทธบาทเวินปลาซึ่งอยู่กลางแม่น้ำโขง ในเขต ต.เวินพระบาท อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม

เรียบเรียงข้อมูลจาก

- กาญจนา โอษฐ์ยิมพราย และอลงกรณ์ จันทร์สุข “กิน อยู่ อย่างไร : โครงการรวบรวมองค์ความรู้ “วัดเล่าเรื่อง” จากพิธีกรรมศาสนสถานแห่งชาติ ชุด ทะลุมิติค้นหาตัวตน จากอดีต สู่ปัจจุบัน และอนาคต”
- เอกสาร “ไผ่กับวิถีชีวิตคนไทย : องค์ความรู้ และรูปแบบการจัดการของท้องถิ่น” ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อนกับป่า)